DENGA - infeksion viral

Denga është një infeksion viral i transmetuar nga mushkonjat.

Infeksioni shkakton simptoma të ngjashme me gripin dhe nganjëherë zhvillohet në një ndërlikim potencialisht vdekjeprurës të quajtur dengu i rëndë. Incidenca globale e dengës është rritur ndjeshëm në dekadat e fundit. Rreth gjysma e popullsisë së botës tani është në rrezik.

Denga ndodh në klimat tropikale dhe subtropikale në të gjithë botën, kryesisht në zonat urbane dhe gjysmë-urbane. Denga e rëndë është një shkak kryesor i sëmundjeve serioze dhe vdekjeve tek fëmijët në disa vende aziatike dhe të Amerikës Latine.

Nuk ka trajtim specifik për dengën e rëndë, por zbulimi i hershëm dhe qasja në kujdesin e duhur mjekësor e ulin shkallën e vdekshmërisë nën 1%.

Parandalimi dhe kontrolli i dengës varen nga masat efektive të kontrollit të vektorëve (mushkonjat).

Vaksina kundër dengës është miratuar nga disa autoritete rregullatore kombëtare për përdorim tek njerëzit e moshës 9 deri në 45 vjeç që jetojnë në zona endemike.

Mikroorganizëm patogjen

Virusi i dengut i gjinisë Flavivirus në familjen Flaviviridae. Ekzistojnë katër viruse ose serotipe të lidhura ngushtë të virusit (virusi i dengës,). Tek njerëzit, denga transmetohet nga vektori, mushkonjat, Aedes aegypti dhe Aedes albopictus.

Duhet të theksohet se disa njerëz, pavarësisht se nuk kanë simptoma të rëndësishme të sëmundjes, mund të infektojnë mushkonjat. Pasi të hyjë në mushkonjë me gjakun që gëlltit, virusi kërkon rreth 8-12 ditë inkubacion para se të mund të transmetohet te një person tjetër.

Mushkonja mbetet infektive gjatë gjithë jetës së saj, e cila është disa ditë ose javë në rajonet tropikale, por mund të jetë deri në një vit për femrat që kalojnë dimrin në zona të caktuara të buta.

Epidemiologjia

Ethet e dengës dhe ethet hemorragjike të dengës (EHD) janë sëmundje akute febrile që ndodhin kryesisht në rajonet subtropikale dhe mund të jenë kërcënuese për jetën. Ato janë të zakonshme në zonat urbane. Sot, sëmundja është endemike në mbi 100 vende në të gjithë botën.

Infeksioni me një nga serotipet nuk mbron nga të tjerët, dhe infeksionet e njëpasnjëshme krijojnë një rrezik më të lartë të etheve hemorragjike të dengës (EHD) dhe sindromës së shokut të dengës (SSD).

Situata në vitet 2023-2025 në Republikën e Maqedonisë së Veriut

Në Republikën e Maqedonisë së Veriut, gjatë viteve 2023 dhe 2024, u raportuan 2 raste të importuara të dengës të konfirmuara në laborator. Nga një rast u raportua nga Velesi dhe Shkupi, me histori udhëtimi në Maldive dhe Egjipt.

Nga Departamenti i Virologjisë në ISHP të Republikës së Maqedonisë së Veriut - Shkup, Departamenti i Epidemiologjisë së Sëmundjeve Infektive u informua për një rast të dengës, përmes një Raporti të pranuar për një agjent të sëmundjes infektive të izoluar/të provuar, më 16.07.2025 të një personi nga Shkupi.

Pamja klinike

Sëmundja fillon pas një periudhe inkubacioni prej 3-15 ditësh (zakonisht 5-8) me ethe, dhimbje koke, dhimbje gjatë lëvizjes së syve (retrobulbare) dhe dhimbje të shpinës së poshtme. Gjatë orëve të para të sëmundjes, shfaqen dhimbje të forta në këmbë dhe nyje. Temperatura arrin shpejt 40°C dhe shoqërohet me bradikardi dhe hipotension relativ.

Sytë skuqen dhe në fytyrë shfaqet një skuqje e kuqërremtë ose rozë e zbehtë që zhduket shpejt. Nyjet limfatike të qafës dhe inguinale shpesh zmadhohen. Temperatura dhe shenjat e tjera zgjasin 2-4 ditë, e ndjekur nga një rënie e menjëhershme/e shpejtë deri në normalizim të temperaturës dhe djersitje e tepërt.

Një periudhë e shkurtër me temperaturë normale pason kur pacienti ndihet më mirë, e cila zgjat vetëm rreth një ditë, dhe më pas pason një rritje e dytë e shpejtë e temperaturës. Përveç temperaturës, shfaqet një skuqje karakteristike që përhapet nga ekstremitetet në të gjithë trupin, përveç fytyrës. Pëllëmbët dhe shputat mund të jenë të kuqe të ndezura dhe të fryra.

Nga një këndvështrim praktik, tre format klinike të dengës mund të vërehen si një model progresiv-evolucionar. Denga klasike karakterizohet nga ethe e lartë pa shenja të një burimi të lokalizuar të infeksionit, një skuqje petekiale me trombocitopeni dhe leukopeni relative.

Ethet hemorragjike të dengës (EHD) manifestohen me:

• Ethe të larta, dhimbje koke të vazhdueshme, dhimbje syri, marramendje të fortë, ankth dhe humbje të oreksit.

• Tendencë për gjakderdhje (mavijosje spontane, gjakderdhje nga mukozat, mishrat e dhëmbëve dhe vendet e injektimit, etj., të vjella me gjak dhe diarre me gjak).

• Trombocitopeni (më pak se 100,000 trombocite për mm3 ose të vlerësuara nga më pak se 3 trombocite për fushë me fuqi të lartë).

Diagnoza

Diagnoza e dengës zakonisht vendoset klinikisht dhe konfirmohet duke izoluar virusin në serum ose materialin e marrë nga autopsia, një rritje katër herë ose më të madhe të titrave të antitrupave ndaj një ose më shumë antigjeneve të virusit të dengës në mostrat - serum me avull, dokumentimin e antigjenit të virusit të dengës, teknikat ose me zbulimin e sekuencës gjenomike të virusit të dengës me PCR.

Terapia

Nuk ka terapi specifike, shkakësore. Paracetamoli rekomandohet për të ulur temperaturën (nuk jepen NSAID për shkak të rrezikut të gjakderdhjes), dhe rekomandohet zëvendësimi intravenoz i lëngjeve nëse është e nevojshme. Personi i infektuar duhet të izolohet nga anëtarët e tjerë të familjes derisa të shërohet plotësisht për të parandaluar përhapjen e mëtejshme të infeksionit.

Parandalimi i sëmundjeve që përhapen nga mushkonjat:

1. **Masat mjedisore** (zvogëlimi i popullatave të mushkonjave dhe prania e tyre në hapësirat e jetesës njerëzore).

✓ Parandaloni shumimin e mushkonjave në mjedisin tuaj:

▪ Mos lini fuçi, kazanë, mjete lundruese (varka, kanoe) dhe goma të vjetra të hapura në oborre ku mund të mblidhet uji i shiut!

▪ Pastroni rregullisht ullukët që uji të kullojë!

▪ Mbani pishinat, pishinat dekorative, shatërvanët të pastër!

▪ Mos krijoni pellgje (ujë të ndenjur) në oborre.

✓ Zvogëloni mundësinë e ekspozimit ndaj pickimeve të mushkonjave:

▪ Përdorni qirinj aromatikë, spirale, si mjete mbrojtëse gjatë qëndrimit jashtë (kopsht, oborr).

▪ Përdorni llamba speciale, fenerë (mjete kundër mushkonjave),

pajisje që i largojnë mushkonjat me zë!

▪ Vendosni rrjeta mbrojtëse në dyer dhe dritare në shtëpi!

▪ Shmangni daljen dhe qëndrimin jashtë në agim ose muzg, kur

mushkonjat janë më aktive!

2. Masat mbrojtëse personale kundër pickimeve të mushkonjave.

✓ Vishni rroba të përshtatshme, mundësisht me ngjyra të çelëta, të cilat do të lënë sa më pak pjesë të ekspozuara të trupit/lëkurës (mëngë të gjata, pantallona të gjata, çorape, kapele...)!

✓ Aplikoni agjentë mbrojtës (repelentë) në formën e locionit, shkopit, sprejit aerosol ose kremit për lëkurën dhe veshjet, të cilët i largojnë mushkonjat!

✓ Mos përdorni mjete për të mbrojtur prerjet, plagët e hapura, nën rroba, rreth syve dhe gojës, në pëllëmbët e duarve! Kujdes me fëmijët e vegjël!!!

✓ Udhëtarët që udhëtojnë/qëndrojnë në vende ose zona ku regjistrohen sëmundje të transmetuara nga mushkonjat, duhet të përdorin repelentë gjatë qëndrimit të tyre, dhe dritaret dhe shtretërit e gjumit duhet të jenë të mbyllura me rrjeta mbrojtëse, të ngopura me një insekticid adekuat!!!

✓ Me t'u kthyer në shtëpi, këta individë duhet të jenë të vetëdijshëm për infeksionin e tyre të mundshëm gjatë qëndrimit në zona të tilla dhe të monitorojnë shëndetin e tyre. Nëse shfaqen simptoma të sëmundjes, ata duhet të kërkojnë menjëherë ndihmë mjekësore dhe të informojnë mjekun për qëndrimin e tyre të fundit në zona ku ekzistojnë sëmundje të transmetuara nga mushkonjat. Diagnostikimi i hershëm dhe trajtimi në kohë mund të parandalojnë shfaqjen e një forme të rëndë të sëmundjes, e cila mund të përfundojë me dëmtime serioze shëndetësore dhe pasoja të rënda ose vdekje.